

SAVUKOSKEN SEITAJÄRVEN KURSIANKENTÄN KAIVAUSKERTOMUS

v. 1968

Timo ja Pekka Miettinen

Esipuhe

Keväällä 1968 saivat hum. kand. Timo Miettinen ja fil. yo. Pekka Miettinen kansatieteelliseltä osastolta tehtäväkseen suorittaa kansatieteellistä tutkimustyötä Savukosken ja Sodankylän pitäjissä. Työn pääkohteena oli Savukosken Seitajärven Kurisiankentän kaivaus.

Fil. lis. Christian Carpelan oli v.1964 käynyt tarkastamassa Paulaharjun Sompio-kirjassaan esittelemän paikan ja hänen tarkastuskertomuksensa (ks. kansat. osaston käsikirj. arkisto) perusteella lähti työ liikkeelle. Työ suoritettiin 1.8-18.8.1968. Kaivaustyö vei huomattavasti oletettua pitemmän ajan pääasiassa siitä syystä, että kenttäalue osoittautui paljon laajemmaksi ja monipuolisemmaksi kuin Carpelan oli todennut. Myös epäedullinen sää, pitkään jatkuneet kaatosateet, hidastivat työtä.

Näistä syistä Kurisiankentän kaivaus jäi keskeytyneeksi ja sitä on syytä jatkaa myöhemmin. Tutkitun alueen pinta-ala n.120 m² ei anna vielä tarpeeksi täydellistä kuvaa kentän rakenteesta. Yksi kentän tärkeimmistä kohteista, 2 talonpohjaa kiukaineen, ei sateiden vuoksi ehtinyt koeojitusta pitemmälle.

Kurisiankentän omistussuhteita selvitettäessä kävi ilmi, että maanomistajat, Ludwig ja Sylvi Arajärvi, olivat myyneet tilansa Mattilan ja jättäneet itselleen juuri Kurisiankentän kohdan rakentaakseen siihen mökin itselleen. Kansatieteellisen osaston maanomistajille esittämä suunnitelma, jossa Kurisiankenttä vaihdettaisiin Metsähallituksen kanssa vastaavan kokoiseen alueeseen kentän eteläpuolella Ollilan rajan vieressä olevalla kuusikkorannalla, on ainakin huhtikuussa v.69 vielä toteuttamatta. Joka tapauksessa se paikka Kurisiankentällä, johon Arajärvet aikovat rakentaa, tunkio 1:n alue, tuli v:n 68 kaivauksessa tutkituksi.

Kaivausapulaisina olivat opettajakok. Marja-Liisa Seppänen, fil. yo. Hilikka Rautiainen, lyhytaikaisesti fil. kand. Ritva Lahti-Mononen, fil. yo. Marja Lahti-Mononen, tm. Simo Vaara, poromiehen Olli Pensonen, mv. Abiel Arajärvi ja mv. Ludwig Arajärvi.

Helsingissä 5.5.69

Timo Miettinen
Pekka Miettinen

Sisällysluettelo:

Kentän sijainti, rakenne ja maaston kuvaus	s. 1
Kentällä sijaitsevat muinaisjäännökset	1
Kaivaus: tunkio I	2
Tunkio I:n esinelöydöt	3
Tunkio II	3
Tunkio II:n esinelöydöt	4
Rakennuksen pohjat ja niiden kiukaat: 2 kiukaallista rak.pohjaa	4
Navettarakennuksen (?) pohja	5
Liedensija	6
Peltokiviröykkiöt	6
Peltokiviröykkiöt Kurisiankentän itäpuolella	7
Kurisiankentän ajoitus ja erityyppisten muinaisjäännösten välinen suhde	8

Luettelo karttaliitteistä ja valokuvista	s. 1
--	------

Kunta: Savukoski

Kylä: Seitajärvi

Tila: Mattila (vuoteen 68)

Tutkimuskohde: Kurisiankenttä om. Ludwig ja Sylvi Arajärvi

Löydöt: KM ^{SU 5689:1-76}~~5652~~:1-76

Liitteet:

Karttaliitteet: 1-8 (ks. tal. kartta 1:100000 n:o 3732)

Valokuvat: 1-18

Filmit: 3828:1-18 = *negatiivit*

(ks. C. Carpelanin tark. kert. v:lta 1964 kansat. osastolla)

Kentän sijainti, rakenne ja maaston kuvaus

Kurisiankenttä sijaitsee Savukosken kirkosta n.30 km luoteeseen olevan pienen n.0,6·1,2 km:n laajuisen Seitajärven koillisrannalla. Kenttä on n. 650 m järven kaakkoispäässä olevasta Ollilan talosta luoteeseen ja n.40 m rannasta, Ollilasta Mattilaan vievän polkutien varressa niin että suurin osa kenttää jää polun ja rannan väliin. Maasto on Seitajärven koillisrannalla vaihtelevaa alavaa kangasmaata. Kurisiankentän luoteispuolella on Seitajärven rantaan saakka ulottuva Niepposenaavan jatke, itäpuolella N-S-suuntainen tasalakinen honkia kasvava törmä ja kaakkoispuolella loivasti kumpuilevaa kangasmaata. Itse kenttä on aivan loivasti lounaaseen kaakkoispuolelta kumpuilevaa kangasmaata, joka muuttuu järven rannassa pajukkoa ja koivikkoa kasvavaksi suomaaksi, jonka leveys on n.30 m. Kenttä erottuu ympäröivästä tiheästä koivua ja kuusta kasvavasta maastosta melko selvästi avonaisuutensa vuoksi. Kentän keskiosa, n.30·30 m:n alue on melkein paljasta, vain siellä täällä on jokunen kataja ja pieni kuusi. Tämän alueen keskusta on aivan paljasta, sammalen, ruohon ja jäkälän peittämää. Kentän lounaisosassa, siis rannanpuoleisessa päässä kasvaa isompia kuusia ja koivuja. Koko kenttäalueen koko on n.50·50 m, se on siis melkein pyöreä. (valok. 1-5).

Kentällä sijaitsevat muinaisjännökset

Fil. lis. C. Carpelan notesi Kurisiankentällä kaksi eri muinaisjännösmuotoa käydessään v.1964 tarkastamassa paikan (ks. Carpelanin tark.

kert. kansat. osastolla). Kentällä on ensinnäkin pieniä kiviraunoota, jotka Carpelanin mukaan voisivat vastata esim. Taivalkosken Turvakonaluksen rökkiöitä ja saattavat siten olla hautarökkiöitä. Kahta suurempaa rökkiötä, jotka ovat kentän alapäässä lähellä rantaa, vertaa Carpelan Kyläselän kodankiukaisiin. Toiseksi, kentän avoimen osan keskellä on runsaasti luuta sisältävä tunkio, jota Paulaharjun mukaan on jo aikoja sitten pengottu (Sompio-kirja).

Tämä kuva kentästä täydentyi ja muuttui melkoisesti kaivaustutkimuksen tuloksena.

Kaivaus

Tunkiot

Tunkio I

Kaivaus aloitettiin kentän avoimen melkein tasaisen osan keskellä olevasta tunkiosta ennen muuta siitä syystä, että sää oli kuiva - sateella saattoi kyllä avata kivirökkiöitä muttei kaivaa maata. Ensimmäinen ruutu sijoitettiin kohtaan, jota oli aikaisemmin jo tongittu ja jossa näkyi sään valkaisemia luita.

Kaivaus suoritettiin 2.2 m:n ruuduissa. Kaivauksen peruslinja määrättiin kohtisuoraan rantaan nähden, sen suunnaksi tuli siten koillisesta lounaaseen. Tätä noudatettiin johdonmukaisesti kaivauksen kaikissa vaiheissa; myös yleiskartta piirrettiin tämän koordinaatiston nojalla. (ks. yleiskartta, liite 1).

Paikalla kaivettiin kaikkiaan 8 ruutua, ruudut K16, L15, 16, 17, 18 ja M16, 17, 18, l. 32 m². (ks. liite 2). Kävi ilmi, että alue, jolla luita esiintyy, on n.6.6 m:n laajuinen, tihein esiintymisalue on n.2,5.2,5 m. Luita oli jo turpeessa ja tiheimmällä kohdalla ne ulottuivat n.10-15 cm:n syvyyteen, jossa alkoi puhdas kova ruskea hiekka. Luiden esiintymäalueella oli hiekka tummaa, ikäänkuin hiilensekaista - luista peräisin olevat orgaaniset aineet liehevät värjänneet hiekan. Löytöalueen ulkopuolella oli hiekka harmaata. (valok. 6-7).

Luita löytyi kaivausalueelta 18 kg. Ne ovat kaikki rikki, suurin osa on nähtävästi halkaistu veitesellä ytimen saamiseksi. Luut lienevät enimäkseen poron tai peuran, mutta myös hirven ja ehkä karhunkin luita on joukossa (osteologis-tilastollinen tutkimus selvittäisi asian tarkasti). Huomiota herättää kalanjätteiden täydellinen puuttuminen - ne eivät olisi

toki voineet mädäntyä näkymättömiin. (Sodankylän Juikentällä (C. Carpelan) olivat kalanjätteet omassa tunkiossaan, täällä ei ko. paikkaa ehkä vielä löytynyt).

Tunkio I:n esinelöydöt

Esinelöytöjä saatiin muutama. Kaivausalueen itäreunasta ruudusta L17 löytyi heti turpeen alta luusta tehty 2,2·2,4 cm:n kokoinen, 2,5 mm:n paksuinen, uurtein koristeltu ja kulmista reijällinen levy, joka lienee vyössä käytetty koru, lappa (:11). Koristeurien pohjalla on siellä täällä tummaa ainetta (tuhkaa?). Tästä n.30 cm:n päästä n.10 cm:n syvyydestä löytyi toinen samankokoinen luulevy, jossa on hieman erilainen koristelu ja vain kahdessa kulmassa reiät (:15). Ruudusta L16 löytyi sarvesta tehty 7 cm:n pituinen esine, joka on sisältä nokinen (:7). Kysymyksessä lienee ruutisarvi tai piipun koppa. Ruuduista L17 ja M16 löytyi saviputken kappaleet (:12, 20), jotka ovat kaikkesta päättäen piipunvarsia. Ruudusta L18 löytyi melkein vierekkäin 6 pii-iskosta, ruutujen L16 ja M16 rajalta 4 ja ruudusta M17 piikaavin (:24). Kaikkiaan löytyi tältä kaivausalueelta 22 pii-iskosta. (ks. liite 2).

Tunkio II

Mentäessä kaivauksen peruslinjaa alas rantaan päin on kentällä, kuten edellä mainittiin, 2 suurta kiuasta. Ne jäävät linjan kaakkoispuolelle ja ovat n.15 m em. tunkiosta. Näiden kiukaiden alapuolella on avoin puuton ruohottunut kohta, joka kaartuu hieman kumpumaisesti. Tehtäessä koekuoppaa ko. alueelle löytyi siitä runsaasti luuta.

Paikalla kaivettiin 6 ruutua, ruudut Y17,18,19 ja Z16,17,18 (ks. liite 3, 4, valok. 8 ja 9). Kaivetun alueen kokonaispinta-ala on 24 m². Ilmeni, että tämä tunkio on paitsi paksumpi kuin edellinen myös laajempi. Luiden esiintymäalueen laajuus itä-länsisuunnassa on n.7 m. Alueen ylä- ja alaraja jäivät kaivausalueen ulkopuolelle osittain mutta syvemmälle mentäessä (2. kaivauskerros) kävi ilmi, että luiden tihein esiintymäkohta on kaivausalueen keskellä, jossa tolikin loiva kumpu maan pinnassa. Tunkikerros ulottui tällä 3·4 m:n alueella turpeesta aina 25 cm:n syvyyteen saakka. Samoin kuin edellisellä tunkioalueella oli hiekka luiden esiintymäalueella tummaa, "hiilensekaista" ja sen ulkopuolella harmaampaa.

Kaivetulta alueelta löytyi yli neljä kertaa enemmän luita kuin tunkio-

I:ltä. Ne ovat samalla tavalla rikottuja kuin aikaisemmatkin. Luiden koostumus on suunnilleen samanlainen kuin tunkio I:lläkin, erotuksena on majo-vankalloyen ja -leukaluiden esiintyminen.

Tunkio II:n esinelöydöt

Esineitä löytyi huomattavasti enemmän kuin tunkio I:ltä. Keskeisin ero on siinä, että tältä alueelta löytyi myös rautaesineitä. Ruudusta Y18 löytyi 29,5 cm pitkä osittain rautalangalla kierretty tanko, joka lienee piipunrassi tai latauspuikko (:36). Ruudusta Z17 löytyi 9,7 cm pitkä ohut rautaveitsi (:52). Samasta ruudusta löytyi 2 palaa rautapeltiä (:54). Kerros 2:sta löytyi ruudusta Z17 rautanaula, joka on lähinnä venenaula (:59) sekä 2,5 cm:n paksuinen ontto rautaholkki (:58). Piipunvarsi löytyi ruudusta Y17 (:29). Luiden joukossa oli 2 esinettä. Ruudusta Z17 löytyi luuesi- neen katkelma, joka on todennäköisesti verkkokäpyä (:53). Ruudusta Z18 löytyi sarvesta veistetty tanko (varsi?), jonka toiseen päähän on porat- tu reikä (:66). Ruuduista Y17 ja Y19 löytyi muutama tuohirulla, jotka saattaisivat olla verkon komeja. Pii-iskoksia oli vähemmän kuin tunkio I:llä, kaivauskerros 1:stä löytyi niitä 13 kpl, 2:sta 2 kpl. ja ne sijait- sivat hajallaan, kaapimia oli 2 kpl. (ks. liite 3-4).

Rakennuksen pohjat ja niiden kiukaat

2 kiukaallista rakennuksen pohjaa

Kuten edellä mainittiin, sijaitsee tunkioiden välillä 2 suurta kivi- rökkiötä. Ylempi niistä on kooltaan n.2,5·2,5 m, korkeus n.0,4 m. Alem- pi on suurempi, n.4·4 m, korkeus n.0,6 m. Rökkiöt ovat lähekkäin, niiden reunojan väli on vain n.1,5 m. Hakattuamme rökkiöitten eteläpuolella olevan tiheähkön pajukon ja katajikon pois kävi ilmi että rökkiöitten etelä- ja kaakkoispuolella on vahvan sammalen peittämät talonpohjat. (ks. liite 3, valok. 10,11). Ylempään rökkiöön liittyvä talonpohja on mel- ko vaatimaton: se on epämääräisesti suorakaiteen muotoinen, rökkiön kaak- koispuolella, ja sen koko on n.2,5·5 m. (rökkiö mukaanluettuna). Talon- pohja erottuu aivan matalana sammalmattona ympäristöstään; multiaistia- ja seinähirsien jätteitä ei voi sen läpi erottaa. Alempaan suurempaan rökkiöön liittyy selvästi erottuva kookas talonpohja. Se on melkein ne- liön muotoinen, kooltaan 5,5·6,5 m (rökkiö mukaanluettuna), ja rökkiön kaakkoispuolella. Talonpohja on paksun sammalmaton peitossa, jonka keskit-

se kulkee kaksi kapeaa, neliön reunojen suuntaista (keskenään suoran kulman muodostavaa) ojaa. Neliön kaakkoisreunassa on toiseen ojaan liittyvä kuoppa. Talonpohja on n.10-20 cm ympäristöään korkeampi.

Talonpohjat ja niihin liittyvät rökkiöt, jotka ovat epäilyksettä kiinteiden hirsikotien ja niiden kiukaiden jäänteitä, oli tarkoitus tutkia seuraavaksi tunkioiden jälkeen. Tämän takia suoritettiin niissä koeojitus, mutta itse kaivaustyö lykkääntyi jatkuvien sateiden vuoksi. Koeoista kävi joka tapauksessa ilmi, että lähes kauttaaltaan alemmassa talonpohjassa on 1 tai 2 ohutta mädäntynyttä puukerrosta ja niiden välissä on ainakin paikka paikoin hiekkaa. Talonpohjan keskeltä, ruutujen U ja V19 välissä olevan koeojan seinämästä näkyi eräässä kohden hyvin selvästi seuraava rakenne: sammalen alla oli ensin pari senttiä ruskeahkoa hiekkaa, sitten n. sentin vahvuinen ruskeaksi ja pehmeäksi mädäntynyt puukerros, sen alla n.8 cm puhdasta keltaista hiekkaa, sitten taas ohut puukerros, muutama sentti ruskeahkoa hiekkaa ja lopuksi hiilensekainen aivan kovaksi polkeutunut pinta (maalattia?), jonka alla oli ruskea alkuperäinen hiekkasora (valok. 12). Kova hiilensekainen pinta oli suunnilleen samalla korkeudella kuin talonpohjan ympärillä oleva maakin. Tämä arvoituksellinen profiili selviää toivottavasti talonpohjan kaivauksen yhteydessä. Ylemmän talonpohjan koeojista näkyi myös aivan heikkoa puukerrosta muutamien kohdin.

Tunkio II:n kaakkoisreunassa ruudussa Y18 oli n.2,5•2,5 m:n laajuinen epämääräisen muotoinen kuoppa, jonka ohuehko turvekerros oli osittain rikki; kuoppa näytti siis ympäristöään nuoremmalta. Kuopasta ei löytynyt paljoakaan luita, mutta sen sijaan n.1,5 m:n laajuinen hiilialue, jonka keskellä oli muutamia kymmeniä nokisia mukulakiviä (ks. liite 4, valok. 9). Kivien joukosta löytyi palaneen saveen palasia, siis jonkinlaista muuraussavea. Ehkä samanlaista savea oleva palanen löytyi myös ruudusta Z17. Kuopan pohja kivien alla oli n.60 cm maanpinnasta. Vaikuttaa siltä, että kuoppaan on heitetty joskus kiuaskivet (mistä ne ovat peräisin, selvinnee ehkä talonpohjien kaivauksessa.)

Navettarakennuksen (?) pohja

Rakennuksen pohjien ja kiukaiden kaivausmahdollisuutta odoteltaessa kaivettiin tunkio I:ltä n.18 m etelään sijaitseva yksinkertainen rakennuksen pohja näkyviin. Se löytyi siten että sen matala kiveys kävi sammalen läpi jalkaan kuljettaessa sen yli teltojen ja kaivauksen väliä. Kiveys osottautui neliön muotoiseksi, N-E-suuntaiseksi n.5,5•6 m:n kokoiseksi.

Se muodostui vierekkäin asetetuista erikokoisista kivistä, joiden päällä ei ollut merkkejä lahonneesta puusta. Jalkakaakkoisreunassa oli 1 metrin levyinen aukko, sen vieressä isohko kivi - oviaukko ja porraskivi? (ks. liite 5, valok. 13). Mitään merkkejä sortuneesta katosta tai lattiasta ei ollut, lattia-alueen kaakkoisreunassa oli loiva syvennys, joka lienee siinä luontaisesti. Lattia-alueen pohjoisreunassa oli muutama luu ja (sepän teke-mä) rautanaula, muuta ei löytynyt. Paikalla olleen rakennuksen seinähirret on todennäköisimmin viety pois - jos se olisi palanut, olisi hiiltä löytynyt. Paikalla lienee ollut aitta tai ennemminkin joko poro- tai lehmikarjanavetta.

Ollilan talon vanhanemännän ja maanomistajan Ludwig Arajärven mukaan oli heidän papsuudessaan ollut hirsikehikko nurmikolla ylempään kiukaan luoteispuolella. Heidän osoittamallaan paikalla avattiin turvetta, mutta mitään ei löytynyt muuta kuin parin metrin matkalla kiukan ohutta lahonnutta puuta. Ilmeisesti on kysymys muistivirheestä; kenttää omin päin tutkinut tarkkasilmäinen Abiel Arajärvi, Arajärven talon isäntä ei muista paikalla olleen mitään.

Liedensija

Em. rakennuksen pohjan kiveyksen koilliskärki ja tunkio I:n alareuna yhdistettiin toisiinsa puolen metrin levyisellä koeojalla. Rakennuksen pohjaa lähestyttäessä jouduttiin koeoja kaivamaan aivan loivan kummun yli. Kävi ilmi, että turpeen alla on sillä kohden runsaasti hiiltä. Kun koo ruutu oli avattu, ilmeni että kyseessä on n.0,7·1 m:n suuruisen laakean kiven päällä tehty nuotio, siis eräänlainen liedensija. Kiven päällä ja ympärillä olevan hiilikerroksen laajuus on n.1,8·1,8 m. Kiven päällä oli paksummalti mustaa hiiltä ja tuhkaa, sen ympärillä harmaassa hiekassa n. 2-3 cm:n kerros. (ks. liite 5, valok. 14). Kiven pinta on palamisen rapauttama, siitä irtoaa levyjä; liettä on siis käytetty pitkään.

Peltokiviröykkiöt

Kentän alueella olevia pieniä kiviröykkiöitä, joita Carpelan mainitsee erheellisesti olevan kaikkiaan parikymmentä, löytyi kentän yläosasta, siis avoimesta osasta, 5 kappaletta; 2 tien yläpuolelta, 3 alapuolelta. Aivan kentän luoteisreunasta löytyi pensaikosta yksi, sen yläpuolella on 13 m pitkä suora, kaakko-luode-suuntainen matala kiviaita, ja sen yläpuolella tien yli kulkeva n.8 m pitkä kaartauileva kiviaita. Kenttäalueen ulkopuolelta n.48 m peruslinjasta luoteeseen löytyi tien vierestä vielä yksi

röykkiö (ks. yleiskartta, liite 1, valok. 15 ja 16).

Kentällä tutkittiin 3 röykkiötä, 2 tien yläpuolella olevaa ja 1 tunkio I:n vieressä. Ylin, röykkiö A, on kooltaan n.1,5·1,8 m, korkeus n.0,2 m. Se avattiin puoleksi. Osoittautui, että röykkiö on tehty enimmäkseen melko pienistä n.nyrkinkokoisista kivistä, osaksi aivan kynnenkokoisistakin. Niiden joukossa oli vähän multaa ja hiekkaa. Kivet oli asetettu sellaisenaan maan pinnalle, jossa oli valkomaata ja hiiltä, maan pinta oli siis ehjä. Kivien joukosta ei löytynyt mitään. Maan pinnalla kivien alla oli sen sijaan kapeana esiintymänä melkein röykkiön laidasta laitaan samanlaisia riottuja luita kuin tunkioissakin, joukossa hampas. Luita oli maan pinnasta n.5 cm:n syvyyteen. Luiden joukossa oli jokunen hiilenpalanen. (ks. liite 6, valok. 16).

Viereinen röykkiö B on kooltaan n.1,9·2,2 m, korkeus n.0,4 m. Röykkiö oli rakenteeltaan aivan samanlainen kuin A:kin. Kivien alla maan pinnalla jossa oli valkomaata ja hiiltä, ei ollut luuta mutta röykkiön reunasta n. 10 cm:n syvyydeltä löytyi jokin nokare luuta ja hiiltä. (valok. 16).

Röykkiö C tunkio I:n vieressä on melkein pyöreä, halkaisijaltaan n.2 m, korkeus n.0,4 m. Röykkiössä oli kivien joukossa hieman enemmän hiekkaa kuin muissa. Kivien alla oli maan pinnalla valkomaata ja hiukan hiiltä, turpeessa palanen luuta (valok. 15).

Carpelan pitää inv. kertomuksessaan mahdollisena, että ko. röykkiöt olisivat hautaraunioita. Kaivaustutkimuksen mukaan tämä ei tule kysymykseen. Se mahdollisuus, että röykkiöt ovat peltokiviröykkiöitä, on niin todennäköinen, että sitä on pidettävä lähes varmana. Tämä oletamus varmistui Kurisiankentän itäpuolella olevan kiviröykkiöryhmän tutkimuksessa ja sitä edellisiin verrattaessa.

Peltokiviröykkiöt Kurisiankentän itäpuolella

Mv. Abiel Arajärveltä, joka osallistui kaivauksiin, saimme kuulla, että n.200 m kentän itäpuolella jyrkän törmän päällä on vanhassa hongikossa joukko kiviröykkiöitä. Kävi ilmi, että paikalla on kaakko-luode-suuntaisena ryhmänä n.25·50 m:n alueella 19 erikokoista kiviröykkiötä. Röykkiöiden keskimääräinen koko on n.2·2 m, korkeus n.0,5 m (ks. liite 7, valok. 17 ja 18).

Röykkiöistä avattiin puoleksi 2 (n:ot 3 ja 6).(ks. liite 8, valok.18). Ne olivat keskimäärin päänkokoisista kivistä tehtyjä, joukossa suuriakin, mutta aivan pienet, joista Kurisiankentän röykkiöt suurelta osalta muodostuivat, puuttuivat. Röykkiöiden alla oli maan pinta ehjä; normaalin hiilen-

sekaisen valkomaakerroksen alla oli kova sora. Röykkiöiden ympärillä oli sen sijaan maa kauttaaltaan toisenlaista: jäkälän alla oli 10-15 cm ruskeahkoa kivetöntä hiekkaa, joka päättyi kovaan kellanruskeaan soraan. Alue, jolla maaperä oli tällaista, erottui selvästi jäkäläpintaaisuutensa ja avonaisuutensa - puita oli sillä paljon harvemmassa kuin ympäristössä - vuoksi sammalpintaissa mäntymetsästä. Se on hiukan röykkiöiden esiintymäaluetta suurempi. Alueen reunassa ilmeni erittäin selvästi käsitellyn ja ehjän maan välinen ero. Ainoa selitys paikalle on se, että kysymyksessä on pelto, jonka maaperää on muokattu ja jonka kivet on kootu röykkiöiksi. N. 49 m. tästä pellostä lounaaseen on aivan törmän reunalla toinen huonommin erottuva, n.25.40 m:n kokoinen pelto, jonka kivet on koottu sen itä- ja länsireunoille matalaksi kiviaidaksi (ks. liite 7). Peltojen maakerrokset ovat aivan samanlaiset.

Kurisiankentässä ei voi erottaa yhtä selvää pintarakennetta kuin em. pelloissa, mikä johtunee siitä, ettei siellä asumisen johdosta ole voitu raivata peltoa kuin paikka paikoin ja täällöin ehkä toisenlaista viljelyä varten, maan koostumuksen erilaisuudesta yms. Joka tapauksessa peltoalueen reuna erottuu yhtä selvästi ympäröivästä maastosta kuin törmän päällä olevissa pelloissakin. Analogian perusteella ei ole mitään syytä olla pitämättä Kurisiankentän piehiä kivistä röykkiöitä peltokivistä röykkiöinä.

Kurisiankentän ajoitus ja erityyppisten muinaisjäännösten välinen suhde

Kurisiankentän nimellä on historiallinen taustaa. Sodankylän vanhimmassa kirkonkirjassa v.1731-39 mainitaan Johan Kurisia (ja Hans Keitsa) (S. Paulaharju: Sompio s.22). Paikkakuntalaiset sen sijaan eivät tunne nimen alkuperää eikä kenttään liitty mitään perimätietoja. (Tanhuan kylässä Sodankylässä asuvan A. Laukkasen mukaan Tanhuan ensimmäiset asukkaat ovat tulleet Seitajärveltä ns. Vanhanpihan rantaan Luiron itärannalle - paikkaa kutsutaan Laukkasen mukaan myös Kurisiankentäksi.)

Kurisiankentän rautaesineet, kiinteiden hirsikotien tai -talojen kiukaat ja niiden pohjat sekä peltokivistä röykkiöt viittaavat siihen, että on syytä pitäytyä ainakin toistaiseksi kirkonkirjojen antamaan ajoitukseen, ennen muuta terminus post quem-suhteessa. Peltoviljelys, ohrasta lienee lähinnä kysymys, on tuskin voinut tulla Metsä-Lappiin ennen 1700-lukua. Sodankylän Kyläselän, jossa Fellmannin mukaan on Sompion talvikylä sijainnut v. 1695, kiukaat ovat hyvin samanlaisia kuin Kurisiankentän kiukaat (vain

markit talonpohjista siellä puuttuvat). Sodankylän Juikenttä, jonka löydöt ajoittuvat Carpelanin mukaan roomalaiselta rautakaudelta n.1600-luvulle saakka, on sekä löytöjensä luonteen että asumustensa, pyöreiden kodanpohjien perusteella ratkaisevasti Kurisiantenttä vanhempi. (Juikentän rikas luuesineistö, mikä Kurisiantentältä puuttuu, selittyy Carpelanin mukaan osaksi uhrauksen perusteella.)

V:n 1968 kaivaustutkimuksen perusteella näyttää mahdolliselta, että Kurisiantentällä on kahta eri-ikäistä asutuskerrostumaa. Tunkio I:ltä ei löytynyt, kuten edellä mainittiin, lainkaan rautaesineitä kuten tunkio II:lta, mutta sensijaan luuesineitä, majamankalvoja ei löytynyt kuten alempaa ja pii-iskoksia oli enemmän. Tunkion kaakkoispuolella samalla korkeudella oli liedensija. Peltokiviröykkiön alla oli luuta maan pinnassa. Näin ollen voi ajatella, että tunkio I ja liedensija edustaisivat vanhempaa asutusvaihetta kuin tunkio II, jonka yhteyteen kuuluisivat sen yläpuolella olevat talonpohjat ja pellot kiviröykkiöineen. (Kauppias Ville Riikonen Värriössä kertoi meille Suonikylän kolttakylässä nähneensä syöntiluut heitettävän suoraan ikkunasta pihalle tunkioon - "kolttia se on oikein sikanen eläjä". Alempi talonpohjahan on aivan tunkion vieressä.) Peltokiviröykkiöt ovat ainakin osittain luuesiintymiä (siis lähinnä tunkio I:tä) nuorempia siitä päätellen, että yhden alla oli luuta. Lieden voi ajatella olevan talonpohjia vanhemman; sisämuurien aikakaudella sitä tuskin olisi enää tarvittu, eikä sijoitettu ainakaan niin lähelle rakennusta kuin se nyt on (3 m). Näin ollen se kuulune tunkio I:N yhteyteen.

On mahdollista, että Kurisiantentän oletettu nuorempi asutusvaihe, talonpohjat ja pellot, todistaisi vaiheesta, jolloin metsälappalaiset muuttivat osittain lehmikarjaa hoitaviksi talokkaiksi. On myös mahdollista, että se merkitsisi suomalaisten uudisasukkaitten tuloa Savukeskelle. Metsästyksellä elävien metsälappalaisten voi epäillä olleen kovinkaan kiinnostuneita uudesta elinkeinosta jo 1700-luvulla ja ryhtyneen raivaamaan vaallosisesti useita peltoalueita. Näin ollen saattaa Kurisiantentän nuorin asutus olla 1800-luvun, ehkä sen loppupuolenkin perua.

Carpelanin olettamia hautoja ei, kuten edellä olevasta on käynyt ilmi paikalta löytynyt. On mahdollista että Kurisiantentän vainajat on viety ja haudattu lähimpään tunnettuun kalmistoon Sodankylän Tanhuan Mukkalaan. (ks. J. Leppäahon kaiv. kert.)

Kurisiantentän ja siitä n.200 m kaakkoon sijaitsevan Keijitsan (oik. Keitsan) kentän välistä suhdetta ei voi vielä ratkaista koska jälkimmäisellä ei ole tehty kaivaustutkimusta (ks. T ja P Miettisen tark. kert.

v:lta 1968). Todennäköistä kuitenkin on, että se, Kurisiankenttä (sen oletettu nuorempi asutusvaihe) sekä törmän päällä olevat pellot kuuluvat oleellisesti toistensa yhteyteen. On ollut siis kysymyksessä eräänlainen pieni kyläyhteisö.

Liite 2

T. ja P. Miettinen 1968

Savukoski, Seitajärvi

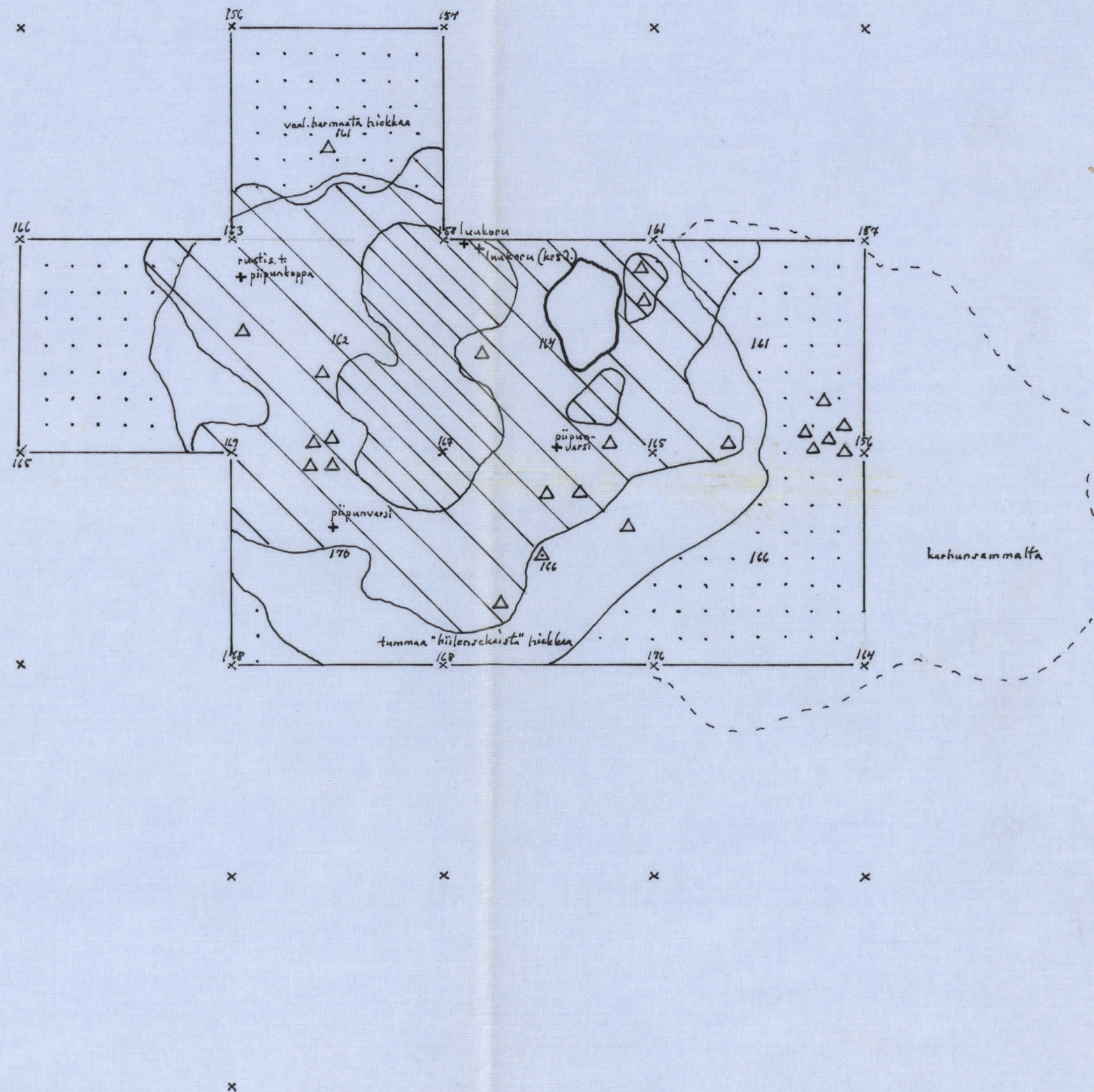
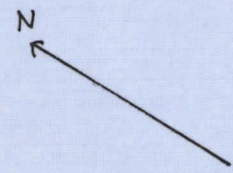
KURISIANKENTTÄ

Tunkio I

1:50

1cm = 50cm

Venitusköje

- tiheää luovointymää
- luita kasvassa

- pii-inkos
- piikanvii

Liite 3

T. ja P. Miettinen 1968

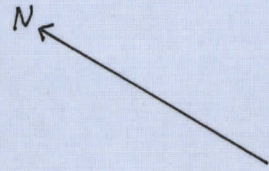
Savukoski, Seitajärvi

KURISIANKENTTA

Talonpohjat I ja II sekä tunkio II

1:50

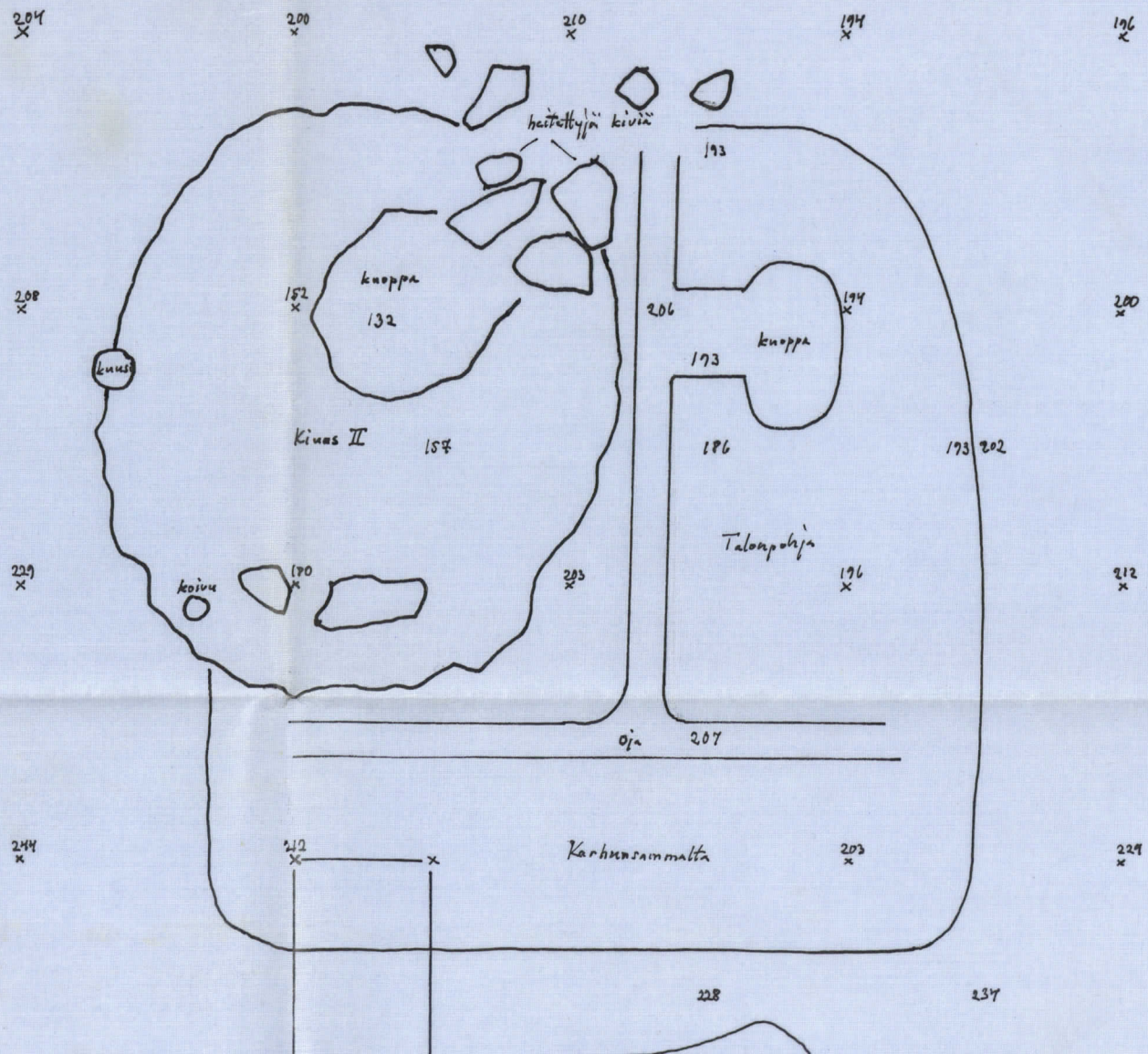
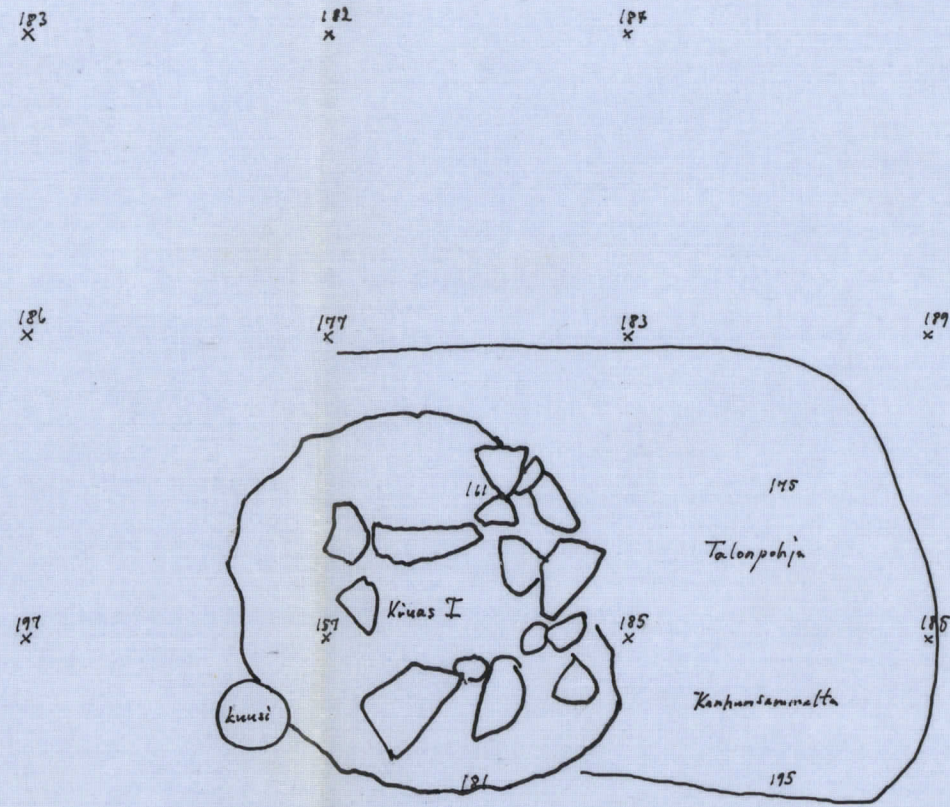
1 cm = 0,5 m

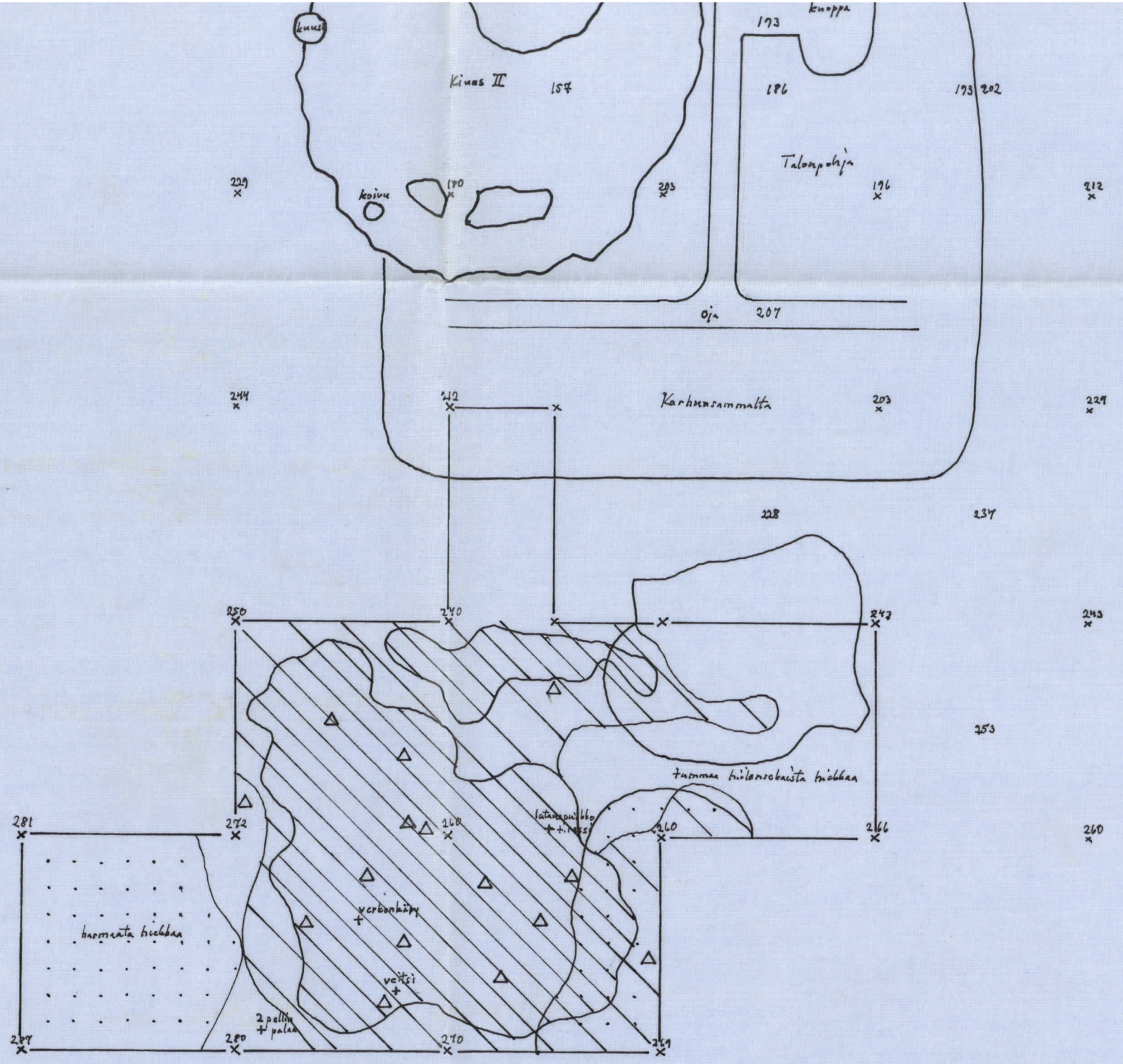

/// tiheää luuesiintymää

/ luuta harvassa

△ piir-iskos

Liite 4

Tja P. Miettinen 1968

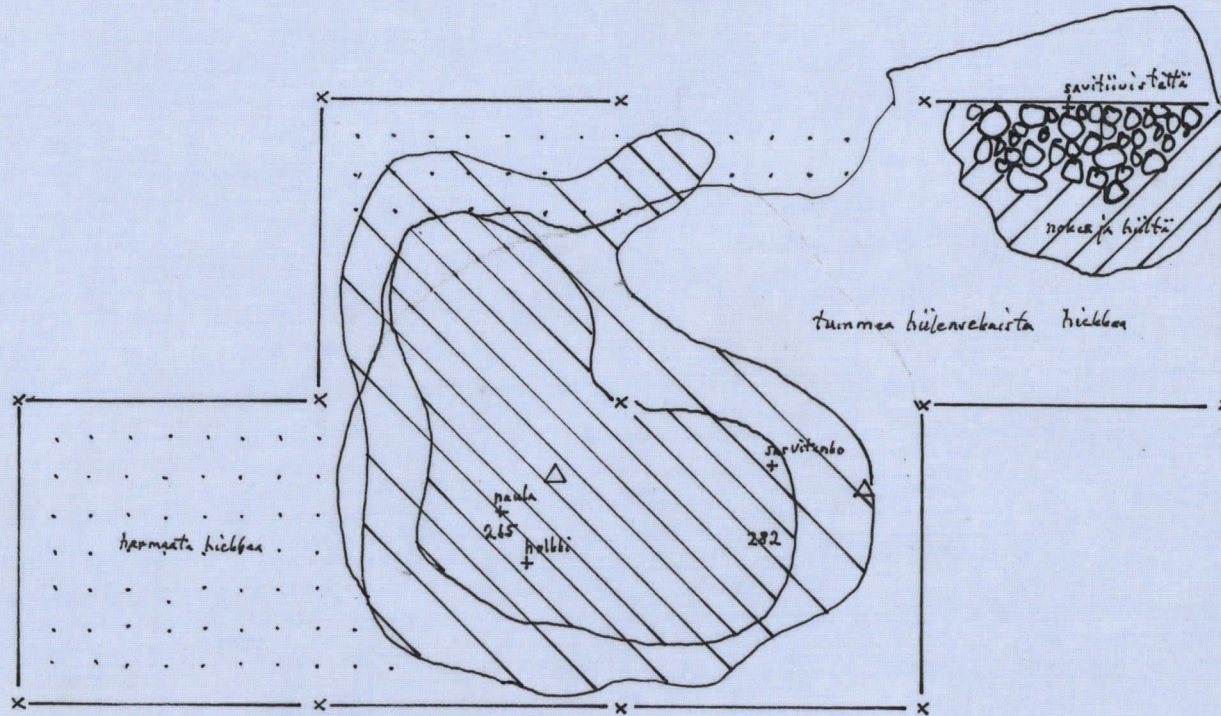
Savukoski, Seitajärvi

KURSIANKENTTÄ

Tunkio II, kerros 2

1:50

1cm = 50cm

 + tiheä luonesiintymä

 luuta harvassa

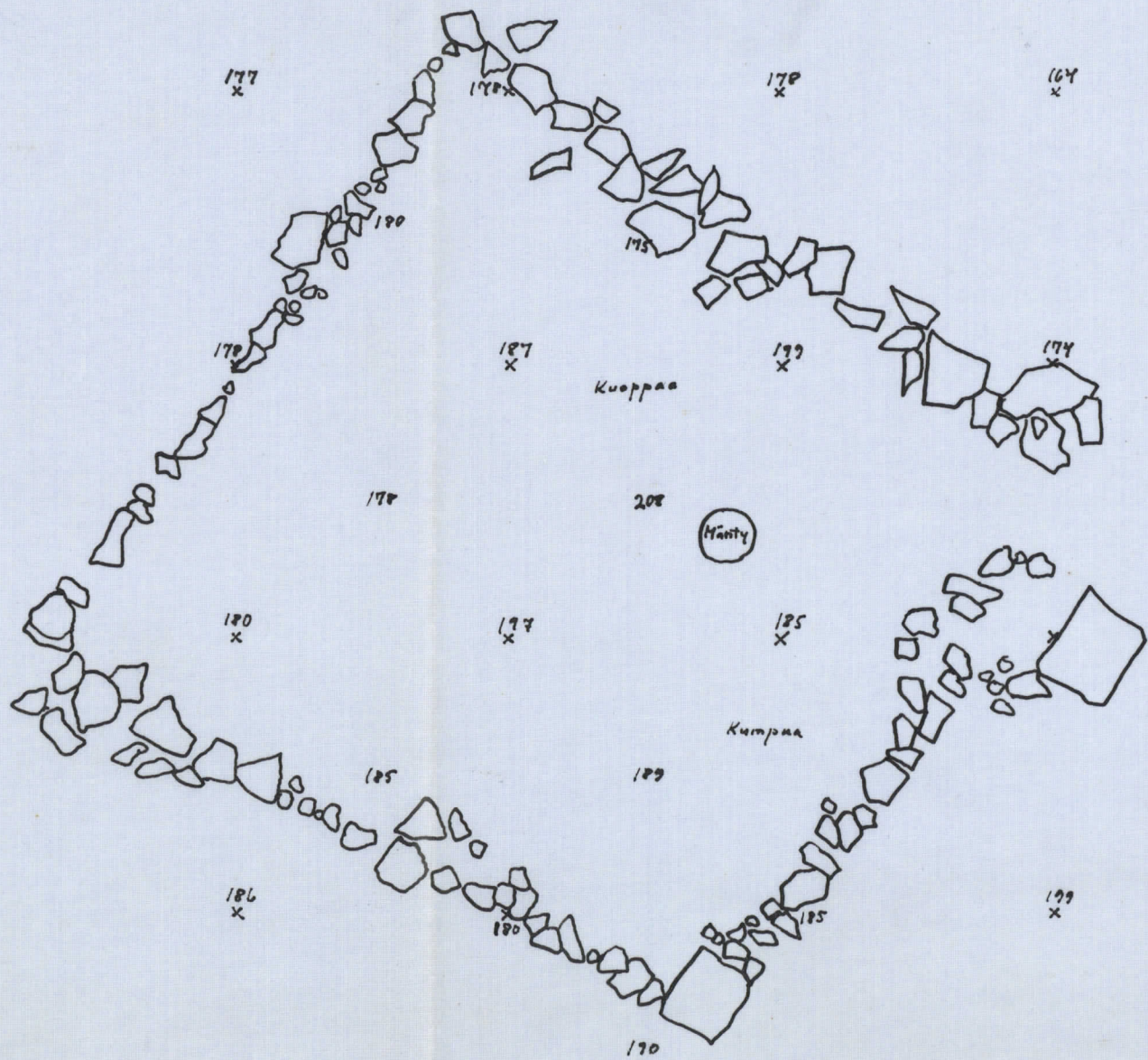
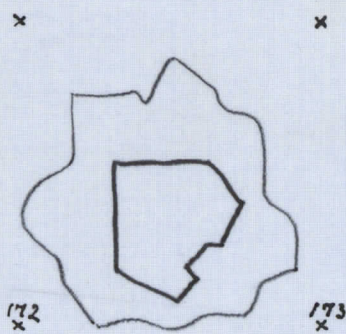
 pöytä-iskos

M

N

O

P

Liite 5

T. ja P. Miettinen 1968

Savukoski, Seitajärvi

KURISIANKENTTÄ

Navettarakennuksen (?) pohja ja liedensija

1:50

1cm = 50cm

Liite 6

T. ja P. Miettinen 1968

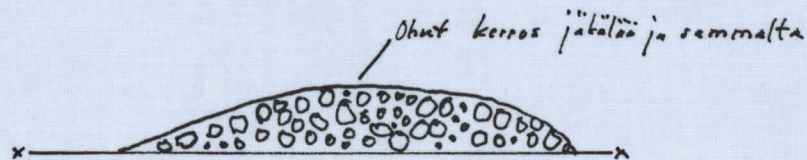
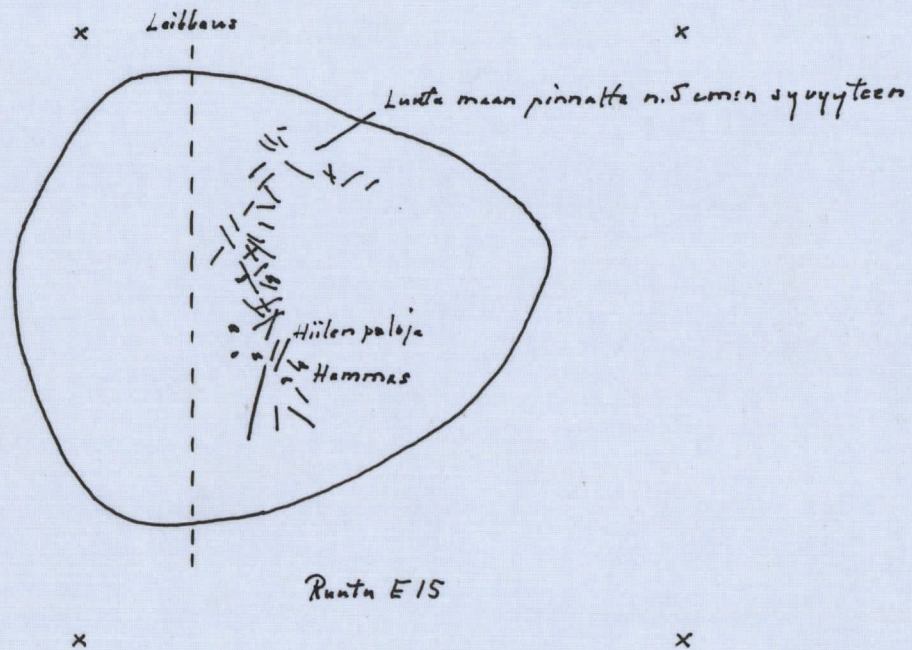
Savukoski, Seitajärvi

KURISANKENTTA

Peltokiviöykkiö A

1:25

1cm = 25cm

Liite 7

T. ja P. Miettinen 1968

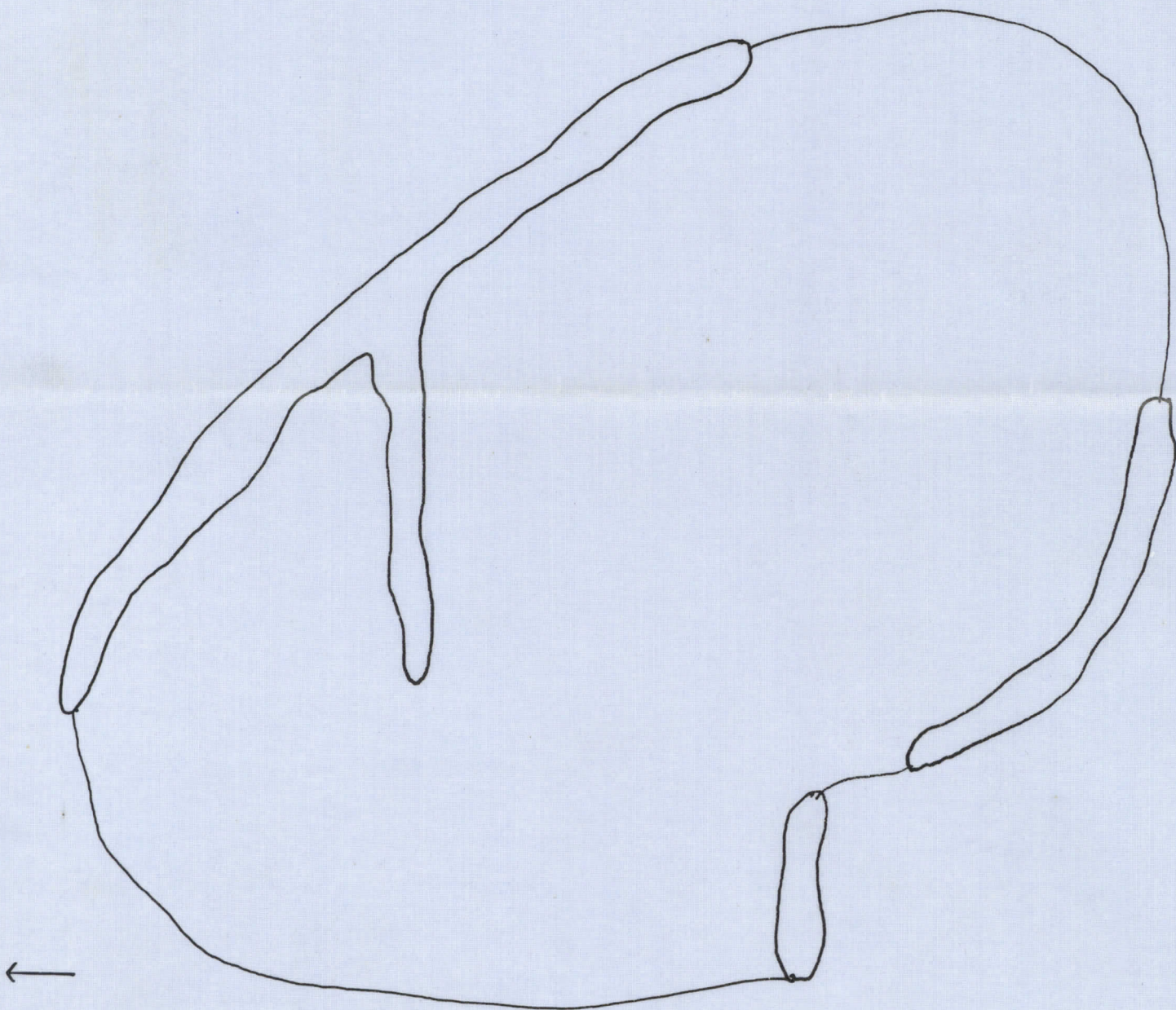
Savukoski, Seitajärvi

KURISIAKENTAN

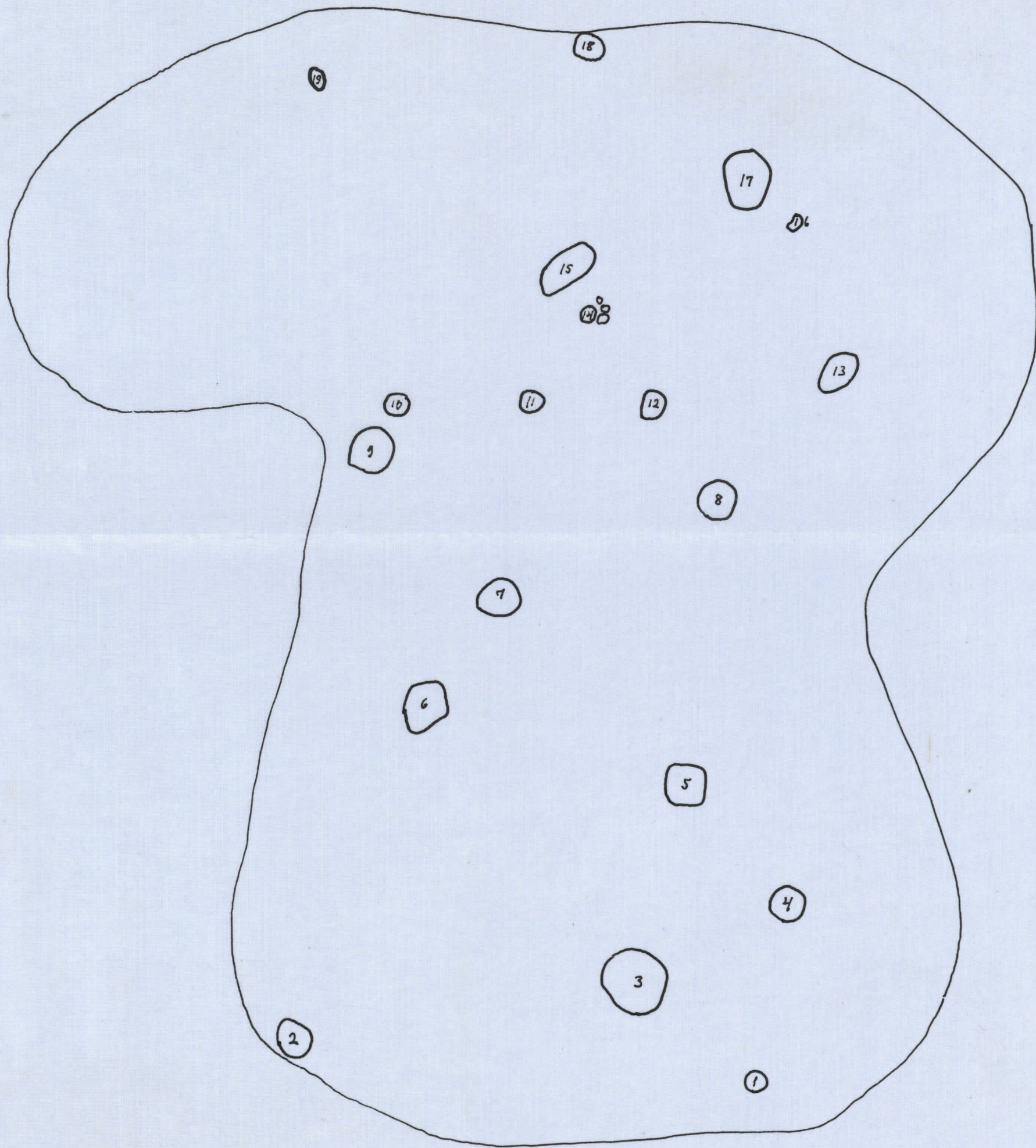
itäpuolella sijaitsevat pellot

1:200

1cm = 2m

16 m törmän reunaan,
josta 150 m Kurisiakentän reunaan

Liite 8

T. ja P. Miettinen 1968

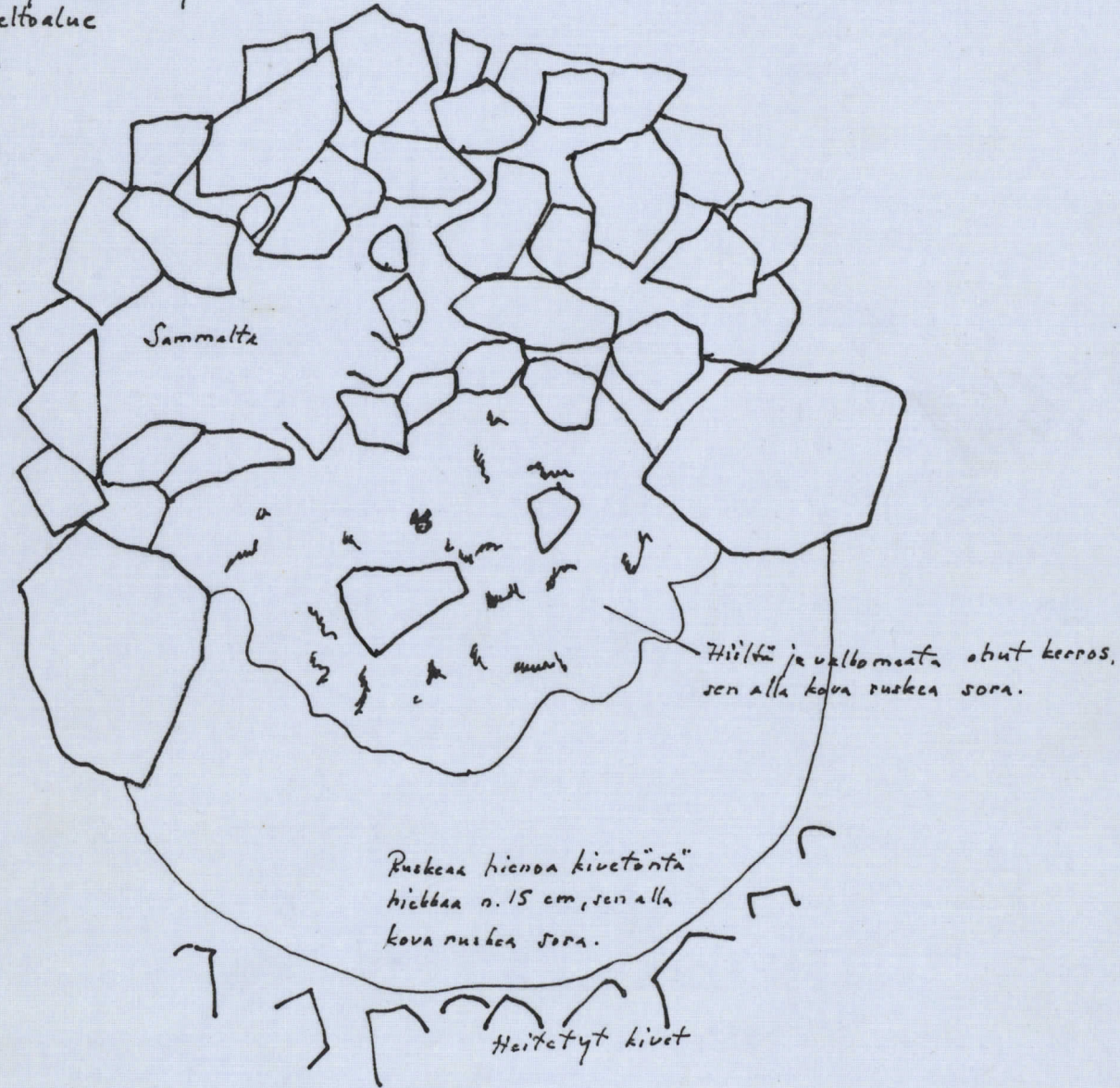
Savukoski, Seitajärvi

KURISIA NKENTÄN itäpuolella sijaitseva

Peltokiviröykkiö 3 avattuna

1:25

1cm = 25cm

Tja P. Miettinen v. 1968
Savukosken Seitajärven Kurisiantien-
kentän kaivanselitys

Valok. 1

Filmi 3828:1

Seitajärven rantaa Kurisiantien-
kentällä.

Kuvan keskellä venevalkama, jota
johtaa polku kentän länsireunaan.
Kuva linnasta.

Valok. 2

Filmi 3828:2

Kurisiantien-
kentän avointa keskustaa.

Kuvan keskellä tuntio I:n alue.
Kuva kaakosta.

Valok. 3

Filmi 3828:3

Kurisiantien-
kentän koillisreunaa.

Etuosalla vasemmalla Ollilan johtava
polku. Oikealla olevan kuusen odossa
yksi peltokiviröybböistä.

Puiden välistä näkyvät kentän avointa
keskustaa, tuntio I:n aluetta.
Kuva luoteesta.

T. P. Miettinen v. 1968
Savukosken Seitajärven Kurisian-
kentän kaivaukskartomus.

Valok. 4
Filmi 3828:4

Kurisiankentän koillisreunaa.
Takana keskellä peltokivirosyykkiä D,
sen edessä tie.

Valok. 5
Filmi 3828:5

Kurisiankentän avointa keskustaa.
Etualalla tunbia I:n alue, jossa
menettejä aiemmin aiemmin aiemmin aiemmin
ta.
Kuva koillisesta.

Valok. 6
Filmi 3828:6

Tunbia I:n kaivauks käynnissä.
Etualalla vanhojen kaivelukskuoppia.
Takana vasemmalla peltokivirosyykkiä,
oikealla männyn edessä toinen.
Kuva kaakosta.

T. ja P. Miettinen v. 1968
Savonkosken Seitajärven Kurisjär-
kenttä kaivaukskertomus.

Valok. 7

Filmi 3828: 7

Tunkio I:n kaivaus käynnissä.
Etualalla oikealla tutkitaan ruutua
L18. Lunkorut löytyivät miehen
lakin lipan kohdalta.
Kuva kaakosta.

Valok. 8

Filmi 3828: 8

Tunkio II:n kaivaus käynnissä.
Etualalla vanhaa kuoppaa, jonka
pohjalla olivat liivakivet.
Kuva kaakosta.

Valok. 9

Filmi 3828: 9

Ruudussa 419 olevan kuopan poh-
ja purettuna, liivakivet poistettuna.
Kuva luoteesta

T. ja P. Hietinen v. 1968
Savunkorven Seitajärven Kurisian-
kentän kaivauksentomus.

Valok. 10

Filmi 3828:10

Tuntio II:n yläpuolella olevia talonpohjia ja niiden biikaista peittänyt tiheä vesialtto on poistettu.

Kivus II:n (vasemmalla) keuhassa oleva knoppa ja siitä punnetut kivet näkyvät selvästi, samoin keuhkaan edessä oleva talonpohja.

Kuva kaakosti.

Valok. 11

Filmi 3828:11

Kivus I (edessä) ja II, sekä niiden vasemmalla puolella olevat talonpohjat.

Kivus I:stä on punnettu, siitä edessä olevat kivet.

Valok. 12

Filmi 3828:12

Talonpohja II:n keskellä, ruutujen V ja V 19 välissä oleva kooja.

Tj. P. Hietinen v. 1968.
Javukosken Seitajärven Kurisian-
kentän kaivauksentornus.

Valok. 13

Filmi: 3828:13

Kurisiankentän kaakkoisreunassa
oleva navettarabennuksen (?) pohja.
Vasemmalla oletettu oviaukko
Kuva idästä.

Valok. 14

Filmi: 3828:14

Navettarabennuksen N-puolella,
koojan kohdalla oleva liedenreja.
Kuva pohjoisesta.

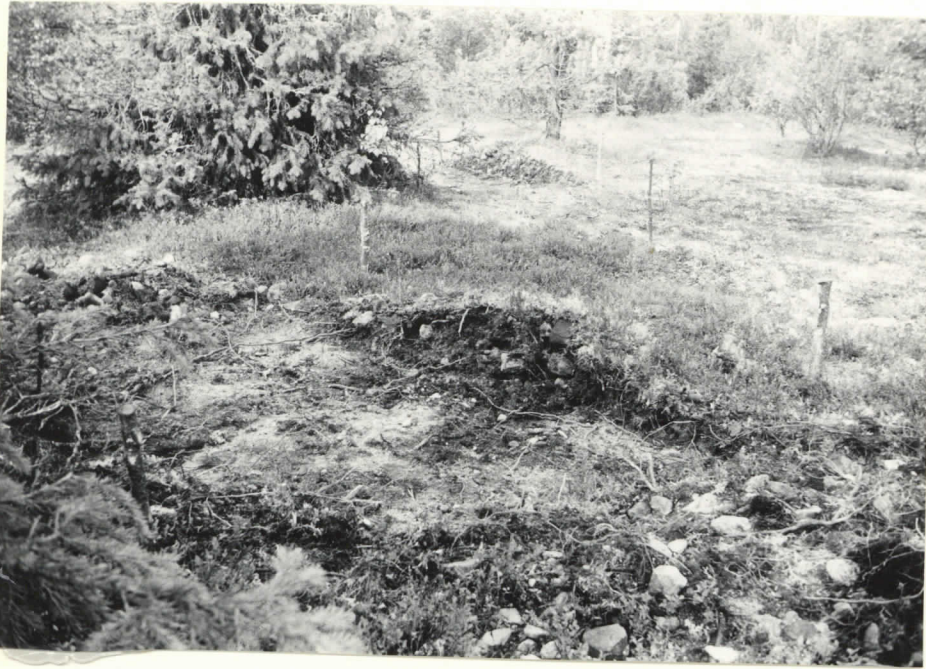

Valok. 15

Filmi: 3828:15

Tunkio I:n länsipuolella oleva
polttoiviiröybbi.
Kuva idästä.

T. P. Miettinen v. 1968
Savonkosken Seitajärven Kurisjär-
ventän kairauskenttä.

Valok. 16

Filmi 3P2P:16

Tien yläpuolella olevat peltokivi-
röykkiöt avattuna.
Etualalla röykkiö A, josta on löy-
tyä luuta, sen takana röykkiö B.
Kuva idästä.

Valok. 17

Filmi 3P2P:17

Kurisjärventän itäpuolella tötmin
päällä oleva pelloalue kiviröyk-
kiöineen.
Kuva pohjoisesta.

Valok. 18

Filmi 3P2P:18

Enn. pelloalueen S-reunassa oleva
röykkiö A avattuna.
Kivien alla altopemäinen maanpin-
te ohuena.
Kuva lähestä.